

набула вже певного поширення у світі. Як правило, країни починають застосовувати відповідні механізми у пріоритетних для себе сферах, серед яких найбільш типовими на даний час є протидія тероризму, захист критичної інфраструктури, кібербезпека, реагування на надзвичайні ситуації природного і техногенного походження, забезпечення безперервності бізнес-процесів тощо. Запровадження таких механізмів здійснюється, як правило, шляхом здійснення різних видів контролю, прийняття відповідних програм, планів дій, керівництв та інше.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну безпеку». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України/ авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Гесць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж. ; Ін-т екон. прогнозування НАУ України. 2019.
3. Стратегія національної безпеки України. Україна у світі, що змінюється. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/project-Litvinenko-dcd38.pdf>
4. Обґрунтування концептуальних та організаційно-правових засад розробки паспортів загроз національній безпеці України: Навчально-методичний посібник // Автор. кол. Г. П. Ситник, В. І. Абрамов, В. А. Мандрагеля, М. М. Шевченко, Л. М. Шипілова. – К., 2017. – 52 с.

Яковенко М.Б.

студент,

Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасній Українській державі в умовах реформування всіх сфер її життєдіяльності та кризи на сході країни, проблема національної безпеки і механізму її забезпечення є однією з ключових. Складне міжнародне становище України, анексія Криму, проблема збереження її територіальної цілісності, поширення міжнародного тероризму,

загострення загроз інтересам громадян, суспільства й держави вимагають розробки ефективних заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки. Важлива роль при цьому відводиться і правовій науці, яка сприяє не тільки збільшенню наукового знання з означеної проблеми, а й вироблення необхідних заходів щодо консолідації правового простору, вдосконалення правових засобів для захисту суверенітету, дотримання національних інтересів і запобігання загрозам національної безпеки нашої держави.

Питання теорії і практики, пов'язані із аналізом місця СБУ у процесі забезпечення національної безпеки вимагають системного і комплексного підходу, що включає в себе як загальнотеоретичні дослідження, так і досягнення галузевих наук, а також потреби практики в інтересах безпеки особистості, суспільства і держави. Вони набувають додаткової актуальності у зв'язку зі збільшенням і зміною видів безпеки взагалі, появою нових загроз і викликів, динамічними змінами в світовому геополітичному просторі.

Разом з тим, в науці практично відсутній концептуальні уявлення, як про правову природу, сутність і зміст національної безпеки, так і про механізм її забезпечення. Невирішеність зазначеної проблеми не сприяє усуненню колізій в чинному законодавстві, а також протиріч в правозастосовній практиці, що в результаті негативно впливає на ефективне забезпечення національної безпеки країни.

Різні аспекти національної безпеки загалом та СБУ, окремих її складових і інші супутні питання досліджували вчені Будаков М.О., Герасимов А., Гончар О., Гончаренко О.М., Дзьобань О.П., Пилипчук В.Г. і інші.

Значні зміни організаційно-правових основ в цій сфері, зокрема, реформа органів виконавчої влади, прийняття оновленої Доктрини національної безпеки України, новації в законодавчому регулюванні діяльності державних органів в сфері забезпечення національної безпеки, вимагають подальшого наукового осмислення і аналізу.

Мета дослідження полягає в системному і комплексному дослідженні ролі СБУ в системі забезпечення національної безпеки в сучасній Україні, а також у виявленні та розгляді окремих напрямків оптимізації механізму забезпечення національної безпеки.

Методологія дослідження ґрунтується на двох групах методів: загальнонаукових та спеціально-юридичних. Загальні методи представлені: методами емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, опис та ін.); методами теоретичного вивчення (формалізація,

аксіоматичний метод, дедуктивний метод і ін.); логічні методи (аналіз, узагальнення, аналогія, моделювання та ін.). Спеціально-юридичні методи включають формально-юридичний, порівняльно-правовий та метод тлумачення норм права.

Загальні методи в основному знайшли застосування в теоретичному обґрунтуванні проблеми. Формально-юридичний метод послужив основою аналізу чинних нормативно-правових актів у даній сфері і т.д.

Емпіричну основу дослідження склали міжнародні та внутрішньодержавні нормативні правові акти, офіційні документи, статистичні дані, огляди юридичної практики, довідкова література.

У 2018р. введено в дію Закон України «Про національну безпеку України» [8]. Цим законом внесено зміни до правового статусу Служби безпеки України, зокрема щодо уточнення її завдань.

У той же час завдання Служби безпеки України визначені як в Законі України «Про Службу безпеки України», так і у низці інших нормативно-правових актів: законах України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про національну безпеку України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про державну таємницю» та деяких інших. Нажаль, в окремих випадках положення Закону України «Про Службу безпеки України» та вказаних актів законодавства не повною мірою узгоджені між собою.

Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» на неї покладається у межах її компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Хоча Законом України «Про Службу безпеки України» не віднесено до завдань спецслужби забезпечення кібербезпеки держави, відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» на СБ України покладено завдання зі здійснення запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, які вчиняються у кіберпросторі; здійснення контррозві-

дувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством, негласної перевірки готовності об'єктів критичної інфраструктури до можливих кібератак та кіберінцидентів; протидії кіберзлочинності, наслідки якої можуть створити загрозу держави; розслідування кіберінцидентів та кібератак щодо державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, критичної інформаційної інфраструктури; забезпечення реагування на кіберінциденти у сфері державної безпеки.

При розгляді питання щодо визначення завдань Служби безпеки України окрему увагу доцільно приділити положенням ст. 19 Закону України «Про національну безпеку України», згідно з якою Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з дотриманням прав людини і громадянина: 1) протидію розвідувально-підбивній діяльності проти України; 2) боротьбу з тероризмом; 3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, економічної та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури; 4) охорону державної таємниці.

Водночас, аналіз положень Закону України «Про національну безпеку України» дозволяє стверджувати, що зазначені в ст. 19 цього нормативно-правового акта завдання не повною мірою охоплюють компетенцію Служби безпеки України, визначену цим же актом.

Так, згідно зі ст. 19 Закону основним призначенням СБ України є забезпечення державної безпеки. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 вказаного нормативно-правового акта державною безпекою є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

З іншого боку, у ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» зазначено, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. При цьому законодавець у ст. 1 визначає лише поняття «національна безпека» та її складові – «воєнна безпека», «державна безпека», «громадська безпека і порядок».

Розділом V Закону України «Про національну безпеку України» передбачено участь СБ України як суб'єкта сектору безпеки і оборони України у проведенні комплексного огляду останнього, підготовці проекту документів планування у сфері національної безпеки України і забезпечення їх виконання, що є елементом формування й реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України і, на нашу думку, мають знайти відображення при визначенні компетенції СБ України.

Окреме занепокоєння викликає той факт, що не виокремлюючи серед завдань СБУ, наприклад, здійснення попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства (яке належить до компетенції Служби безпеки України відповідно до чинного Закону України «Про Службу безпеки України»), Закон України «Про національну безпеку України» також не визначає виконання такого завдання за жодним іншим державним органом спеціального призначення, що створює певні ризики щодо організації протидії вказаним загрозам національній безпеці України.

Сформульовані в Законі України «Про національну безпеку України» завдання Служби безпеки України, які є елементом її компетенції, не повною мірою охоплюють основне призначення Служби з забезпечення державної безпеки України, тому компетенція вітчизняної спецслужби має бути уточнена в Законі України «Про Службу безпеки України» за допомогою таких складових компетенції, як її функції та повноваження.

Доцільно внести зміни до положень Закону України «Про Службу безпеки України», що визначають компетенцію вітчизняної спецслужби, зокрема щодо: протидії Служби безпеки України загрозам державній безпеці України, в тому числі й протидії загрозам міжнародному авторитету держави; участі Служби безпеки України у формуванні й реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки та безпосереднього забезпечення такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Будаков М.О. Організаційно-правові засади діяльності спеціальних служб держав НАТО : монографія. Київ : Вид-во НА СБ України, 2004. 188 с.
2. Герасимов А. Напрями поліпшення демократичного цивільного контролю над Военною організацією і правоохоронними органами держави у контексті європейського досвіду. Офіційний сайт НІСД. URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/november08/17.htm>

3. Гончар О.В. Про деякі аспекти діяльності польських спецслужб. *Інформ. вісник*. 1998. № 3. С. 79–80.

4. Гончаренко О.М. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. № 1. С. 18–24.

5. Дзьобань О.П. Проблеми захисту національних інтересів України у сфері державної безпеки в умовах геополітичних трансформацій XXI століття. Харків : Право, 2013. 295 с.

6. Конституція України : Закон України від 08.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Пилипчук В.Г., Будаков М.О., Блажко О.Г. Організація спеціальних служб країн ЄС і НАТО : монографія. Київ : СБ України, 2005. 209 с.

8. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

9. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 10. Ст. 54.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>